

הנגדי ההונגרי, בלי לשכנעו למסור את עצמו — התשובה היא שלשיטת "השכנוע", בה נהג ק' כלפי שני הצנחנים בזה אחר זה, היו יתרונות רבים. אחד היתרונות היה להשקיע את מצפונם של ק' וחבריו. יתרון שני — לשמור על הסמכות הציונית של ק'. יתרון שלישי — שהשיטה היתה נוחה לשלטונות. ברור שבמקרה של אי הצלחת השכנוע — שהצלחתו היתה למעשה מובטחת מראש — עמדה לרשותם של השלטונות גם אפשרות המאסר הישיר. ק' כבר מסר את הכתובת של גולדשטיין, ובמקרה של כשלון השכנוע היו אוסרים אותו בצאתו מן המחנה או היו אוסרים אותו ע"י הגסטפו בתוך המחנה.

כאמור, אשמתו של ק' לא היתה בשלב האחרון של המסירה והכפייה, בו גם הוא וחבריו פעלו מתוך אונס. אשמתו של ק' נעוצה בפעולות שהביאו עליו את האונס, בחינת "תחילתו בפשיעה וסופו באונס" — שתוף פעולתו של ק' עם הגסטפו, הודעתו על בוא שני הצנחנים לקלגס, ערבותו להופעתם, דרישת התיצבותם, חוסר הברחתו של גולדשטיין, הכנסתו למחנה קולומבוס, השארתו במחנה בעת יציאת הרכבת — פעולות שקדמו כולן להתערבות הישירה של הרגול הנגדי ההונגרי, שהיה כפוף לגסטפו. פרשת גולדשטיין אחרי מאסרו של פלגי לא היתה אלא תוצאה כמעט אוטומטית של פרשת פלגי-גולדשטיין המשותפת, וכל המסקנות האמורות בפסקה 100 חלות עליה. ברגע שדלת בית הכלא נסגרה מאחורי פלגי, ואפילו קודם לכן — ברגע שק' הודיע על שני הצנחנים לקלגס — נחרץ גם גורלו של גולדשטיין.

חנה סנש

לוח המאורעות

103. חנה סנש עברה את הגבול ב־9.6 יחד עם שלושת מלויה (פליישמן וקלוש, שני יהודים הונגרים, ואנטון טיסונדייה, חייל צרפתי שברה כמה פעמים מהשבי וחזר להונגריה כדי לשחרר שבויי מלחמה אחרים). פליישמן וקלוש נתקלו בשוטרי משמר הגבול ההונגרי, קלוש נבהל וירה בעצמו, ובעקבות התקרית הזאת הותקפו גם חנה סנש וטיסונדייה ע"י פלוגה גדולה של ז'נדרמים ולא יכלו להמלט ממאסר. ציודה הצבאי של חנה (מדי קצינה בריטית, משדר ונשק) היה מוסתר בקמת השדה, אך כאשר השוטרים הציגו בפניה את אוניות המשדר ואמרו לה שאלה נמצאו אצל פליישמן, גילתה חנה את המשדר והודתה שהיא אחראית לו, כדי להגן על פליישמן. אחרי חקירות וענויים בעירת הגבול סומבטהני הועברה חנה למרכז הרגול הנגדי בבודפשט ("הדיק"). ב־17.6 נעצרה אמה והופגשה ב"הדיק" עם חנה, כאמצעי לחץ להביאה לגלוי סודותיה הצבאיים וביחוד המפתח הסודי לשמוש במשדר. גבי סנש האם שוחררה בו ביום ע"י הרגול הנגדי ההונגרי, אך כעבור שעות מועטות נעצרה בדירתה ע"י הגסטפו והובאה לבית הסוהר של הגסטפו. על חנה עברו לבטים קשים, כשחוקריה איימו עליה להרוג את אמה, אם היא לא תגלה את המפתח הסודי למשדר, אך היא עמדה בכל הענויים הגופניים ובלחץ המוסרי הכבד שהופעל עליה. ב־21.6 נודע לאמה שחנה נמצאת באותו בית הסוהר של הגסטפו שגם היא כלואה בו. חנה הובאה יום יום למרכז הגסטפו לחקירה. כמעט שלשה חדשים ישבו האם והבת באותו בית

הסהר. ב"11.9 הועברה חנה לבית הסהר הצבאי ההונגרי, ואילו אמה הועברה ב"13.9 למחנה העצורים קיסטרצה ושוחררה עם יתר העצורים ביום הכפורים, 27.9 או 28.9. ב"15.10 השליטו הנאצים את ממשלת "צלבני החץ" (המפלגה הנאצית ההונגרית) של שלשי והתחיל משטר אימים בבודפשט. ב"28.10 הועמדה חנה בפני דין צבאי הונגרי, הואשמה בריגול, ובלי שהוצא כל פסק דין נגדה, הוצאה ב"7.11 להורג ביריה בהצר בית הסוהר הצבאי ההונגרי במרגיט קרו, מתחת לחלון תאם של פלגי וגולדשטיין (עדות פלגי, 414, עדות גב' סנש, ד' 21—23). פלגי וגולדשטיין נשלחו עם יתר אסירי בית הסהר ברכבת בכוון גרמניה, גולדשטיין (לפי עדות פלגי, ע' 417, 444, ועדות טיסונדייה, י"א — 28 וב' 11) בערך ב"13.11, ופלגי, טיסונדייה ואחרים ב"23.11. פלגי וטיסונדייה הצליחו לברוח בסביבת בודפשט מהרכבת וחזרו בהסתר לבודפשט, אך גולדשטיין לא חזר ונספה בגרמניה.

מועד ידיעתו של ק'

104. מתי נודע לק' שחנה סנש נמצאת בהונגריה? ק' העיד שפלגי וגולדשטיין בבואם אליו —

"הסתירו ממני שחנה כבר עברה את הגבול, והם הסתירו זאת בסוד כל זמן שהיה להם מגע אתי. הלואי שהיו מספרים לי" (ע' 163).

פלגי אישר את עדותו של ק' (401, 428):

"פניתי אל ק' ונסיתי לבחון אם הוא יודע על המצאותה של חנה סנש בהונגריה... היא הייתה צריכה להיות בבודפשט וק' היה צריך לדעת על כך, מפני שלחנה סנש היו אותן הכתבות בידה שהיו לי... בפגישה השנייה התעניינתי אם חנה הגיעה, לא שאלתי באופן מפורש על חנה. מתשובתו על שאלה סתומה הבנתי שהוא אינו יודע. יכול להיות שגם בפגישה הראשונה שאלתיו איזו שאלה על חנה ולא קבלתי תשובה ולכן חזרתי ושאלתי בשניה, כי זה העסיק והדאיג אותי מאד. אני עם חנה קבענו פגישה בבודפשט בשני מקומות אלטרנטיביים בזמנים קבועים. לא מצאתי את חנה בבודפשט... התקבל על דעתי שיש לעקוב אחרי חנה, שאולי קרה לה משהו. לא פניתי אל ק' שיעשה משהו בענין חנה, כי א) השליתי את עצמי שלא קרה לה כלום ובודאי חזרה ליוגוסלביה, ב) התפלגנו מתוך הנחה שלא שמים בסל אחד את כל הביצים. לא בקשתי מק', כדי לא לסכן את פעולתי או פעולתה כל עוד לא ברור לי מה קרה לה... חוקי המחתרת אומרים שאין מוסרים דבר למי שלא נוגע לו, כי אז בעניינים לא יוכל לגלות מה שאינו יודע".

עדויות אלה אינן משכנעות ביותר. כל שלשת הצנחנים נשלחו אל ק', נציג הסוכנות היהודית ונאמן ה"הגנה". ק' היה האיש היחיד בבודפשט שפלגי הכירו אישית (פסקה 82), ופלגי פנה אליו מתוך אמון מלא. מאחר שגם חנה הייתה צריכה לפנות אל

ק' ופלגי היה מודאג מאד ע"י העדרה. היה אך טבעי שפלגי ישאל את ק' עליה ויתיעץ אתו בקשר להעדרה. חוקי המחירת הנזכרים בעדותו של פלגי לא מנעו אותו מלגלות לק' את הסוד הצבאי החמור של המשדר. בקשר למברק לעכוב המשדר העיר פלגי (ע' 403):

„היתה החלטה קשה וראיתי את הצורך להתייעץ עם ק' על כך. ובנגוד למה שהחלטתי לפני הפגישה אמרתי לו שלא באתי בדרך פלאי, אני קצין בצבא הבריטי והוטל עלי גם תפקיד צבאי... חשבתי את ק' לאדם עם שכל חד, על כן כנראה בחרתי בו“.

כשם שהחלטתו של פלגי לעכב את המשדר נבעה לאמתו של דבר מהחלטתו העקרית להתיצב בפני הגסטפו (פסקה 97, מוצג 40), כן הוו ההשערות והחששות של פלגי בקשר להעדרה של חנה סנש חלק בלתי נפרד משקוליו בקשר להחלטתו הגורלית הנ"ל. קשה להבין כיצד יכלו ק' ופלגי לתכנן את התיצבותו של פלגי לפני הגסטפו ואת ספורו שהוא וגולדשטיין באו כשליחי הצלה מקושטא, בלי לדון בבעיית העדרה של חנה ובחשש שהיא נאסרה ע"י אותו השלטון שפלגי עמד להתמסר בידו.

יש להוסיף שק' נהל יחד עם ד"ר שוייגר את חליפת המכתבים עם הסוכנות היהודית בקושטא בנוגע למשלוח הצנחנים וידע על תעודה שחברו שוייגר הכין בזמנו בשביל בחורה בת 22—24. קרוב לודאי שק' גם ידע את שמם וזהותם של שלושת הצנחנים מראש, כי על כן נרשמו הוריהם של פלגי, גולדשטיין וחנה סנש ללא בקשתם ברשימות רכבת ברגן-בלזן (עדות גב' סנש, ד' 2, מוצג ל"ה, 194, עדות פלגי, 403, 430). גם מסבה זאת היה טבעי שק' ישוחח עם פלגי באופן חפשי על הצנחנית הנעדרת.

גרסת ק' היא שנודע לו על מאסרה של חנה „בערך באוגוסט“. הוא העיד (ע' 157, 310—311):

„לפי מיטב זכרוני נודע לי על המצאה של חנה סנש בהונגריה בערך באוגוסט. נודע לי מחברי בוועדה — או מהנוי או מאופנבך. עד כמה שאני זוכר הנוי ספרה לי שאמה של חנה סנש בקרה אצלה או נפגשה אתה וספרה לה שקבלה פתקה מחנה מבית הסוהר. בערך באמצע אוגוסט.“

כשהלכתי יותר מאוחר לגרזולי ובקשתי עזרתו בשביל שלושת הצנחנים, הסביר גרזולי את חומרת מצבם ואז אמר לי: אשר לחנה אין שום אפשרות של עזרה, מאחר שהיא נתפסה תוך כדי מעשה... באותה הזדמנות ספר לי גרזולי ששלתם נפלו בידי איש הרגול הנגדי ההונגרי שהעביר אליו גם את המשדר וגם את המברק שנתקבל מפלגי. שיחה זו היתה באוגוסט. בערך בין 10.8 ל-20.8, (לשאלת ביה"מ —) הקצין שחקר אותי ב-1.7 גם כן הסביר לי את התנאים שבהם נתפסו חנה סנש. (ביה"מ — חנה סנש ב-1.7?) אני

מתקן — הסביר לי את התנאים בהם נודע להם על הפעולה. על פעולת הצנחנים. הוא דבר אתי אז על שני הצנחנים — פלגי וגולדשטיין.

כבר עמדנו לעיל על הסתירות והשקרים בהם הסתבך ק' בעדותו ביחס למקור ידיעותיו וזמן קבלת ידיעותיו מהשלטונות בדבר שלושת הצנחנים. הספור שק' מיחסו לגרוולי „שלושתם נפלו בידי איש הרגול הנגדי ההונגרי” — ספור שק' מביאו כגרסה אמיתית בדו"ח (ע' 70) — בודאי שאינו נכון. פליטת הפה של ק' ש„הקצין שחקר אותי ב־1.7 גם כן הסביר לי את התנאים שבהם נתפסו חנה סנש” — כאן הופסק ק' ע"י שאלת בית-המשפט — מצביעה גם היא על כך שק' קבל ידיעה על מאסרה של חנה סנש מהשלטונות עצמם בתאריך מוקדם מאד. ק' היה מקורב יותר לגסטפו מאשר לרגול הנגדי ההונגרי, ויותר קרוב לודאי הוא שקבל את הידיעה הראשונה על מאסרה של חנה מקלגס מאשר מהחוקר ההונגרי שחקר אותו ב־1.7; אבל מאחר שהגסטפו והרגול הנגדי ההונגרי — קלגס וגרוולי — עסקו בצותא בתפיסת שלושת הצנחנים ובהקירתם, אין נפקא מינה אם ק' קבל את ידיעתו ממקור נאצי או הונגרי.

בדו"ח של ק' אין זכר לעובדה שעל מאסרה של חנה סנש נודע לו מאוחר יותר מאשר על מאסרם של יתר שני הצנחנים. בהמשך רצוף לפרשת מאסרו של גולדשטיין נאמר שם (ע' 72):

„חנה סנש, גולדשטיין ונוסבכר נשארו במאסר. במשך חדשים השתדלנו לשווא לשחרר את שלשתם. כעבור שלשה חדשים הגיע סוף סוף היום בו נראה הדבר שנצליח בשחרורם. זה היה ה־14.10...”

לאור כל האמור נראה לי קרוב לודאי שק' ידע על מאסרה של חנה סנש החל מסוף יוני או ראשית יולי. אבל אפילו נניח, כגרסתו, שלא נודע לו על כך לפני אוגוסט — אין נפקא מינה.

חובתו של ק' 105. קבענו לעיל (פסקה 82) שק' קבל על עצמו כלפי הסוכנות היהודית חובת נאמנות מלאה ביחס לשלושת הצנחנים שנשלחו והופנו אליו, בין אם הגיעו אליו בפועל ובין אם נאסרו לפני הגיעם אליו. חובת נאמנות זאת כללה את חובתו של ק' לעשות את כל אשר ביכולתו לשחרר את חנה סנש ממאסר ולהצילה ממות. מעדותה של הגב' סנש גם מתברר שחנה ציפתה לעזרתו של ק' בהיותה בבית הסוהר, וכאשר עד אוגוסט לא קבלה כל ידיעה מועדת ההצלה, העבירה הגב' סנש באמצעות אסירה שהשתחררה ידיעה לגב' ברנד שחנה סנש יושבת בבית הסוהר של הגסטפו. כמו־כן מסרה חנה בידי הגב' פרנקל, אשתו של יושב ראש „המזרחי” בבודפשט, שהיתה כלואה יחד אתה באותו בית סוהר, פתקה שעליה כתבה שתי מלים עבריות אל ק' ושהגב' פרנקל תפרה לתוך שמלותיה כדי להעבירה אל ק' לאחר שחרורה. עובדות אלה מהוות הוכחות נוספות לעדותו של פלגי

ולהודאת ק' עצמו (פסקה 82) שחנה סנש הופנתה ע"י הסוכנות היהודית אל ק' כנאמן ה"הגנה" בארץ עוינת וסמכה עליו. תפקידו של ק' לדאוג לשלומם של שלושת האסירים ולעשות את הכל כדי לשחררם ולהצילם לא היה ענין של התנדבות, אלא תפקיד של חובה.

התקופה

106. מה עשה ק' בכל התקופה מראשית יולי (או אוגוסט) עד 14.10 למען שחרור שלושת הצנחנים בכלל, וחנה סנש בפרט? יש לזכור שתקופה זאת, מהפסקת הגרוש הטוטלי בראשית יולי עד לתפיסת השלטון ע"י סלשי ב-15.10, היתה תקופת הפוגה במלחמת השמד נגד יהודי הונגריה, תקופת ירידת השפעתו של השלטון הנאצי והרמת קרנם של הכוחות הלא-נאציים בהונגריה. ב-23.8 נכנעה רומניה לרוסים, שכבשו גם את טרנסילבניה והתקרבו לבודפשט. ב-25.8 נאלצו אייכמן וראשי "קומנדו-היהודים" לעזוב את הונגריה בהתאם לדרישתו של הורטי, אך הגסטפו נשארה בבודפשט (דו"ח ק' 92). בסוף אוגוסט מינה הורטי את לקטוש לראש ממשלתו והחל במו"מ לקראת שביתת נשק עם בעלות הברית וכניעה לצבא הרוסי (דו"ח ק' 100). ב-15.10 ניסה הורטי לבצע את ההכרזה על שביתת נשק וכניעה, אך נפל במלכודת הנאצים שעשו את כל הכנותיהם למקרה זה: בנו של הורטי נחטף ע"י הגסטפו חצי שעה לפני הכרות שביתת הנשק, יחידת שריונים גרמנית הקיפה את ארמונו של העוצר, ותחת לחץ כפול זה נכנע הורטי לדרישות שליחו המיוחד של היטלר שהגיע בעוד מועד מגרמניה, חזר בו מהכרות שביתת הנשק, מינה את סלשי לראש הממשלה והועבר כעצור לגרמניה. "צלבני החץ" התחילו מיד בפרעות נגד היהודים. ב-17.10 חזר אייכמן מברלין לבודפשט, והחלה תקופת דמים ליהודי עיר הבירה, שנמשכה עד לכבוש הסופי של שני חלקי העיר, בינואר ובפברואר 1945, בידי הצבא הרוסי. התקופה היחידה בה היו סכויים להצלת הצנחנים האסירים היתה מראשית יולי עד 14.10.

ההסכם מיום 14.10.44

107. אין מחלוקת על כך שבדיוק ביום האחרון של תקופת ההפוגה, ב-14.10, נפגש ק' עם נציגי משרד הבטחון ההונגרי (אולה, הטו וגרוולי) ונציג הצלב האדום (בורן) והוסכם ביניהם שבעוד ימים מספר ישוחררו שלושת הצנחנים בערבות. עדותו הראשית של ק' בנידון זה הובאה לעיל (פסקה 81): עיין גם בדו"ח ק' (ע' 104). בחקירת שתי וערב הוסיף ק' ואמר (ע' 163):

"כשסוף-סוף הצלחתי לקבוע פגישה משותפת בין בורן ובין מנהל לשכת הבטחון ההונגרי ובין גרוולי וקולונל אוטו הטו, זה היה ב-14.10, זה לקח זמן. בפעם הראשונה דברתי עם בורן בערך בתחילת ספטמבר. הורטי הכריז על שביתת נשק עם המערב ב-15.10. ידענו לפני כן שממשלת הורטי פוסחת על שתי הסעיפים, אחרת לא היינו מגיעים לפגישה משותפת כנ"ל עם נציג משרד הבטחון".

וכן נאמר בדו"ח (ע' 72):

"היה זה ב-14.10... דנתי עם היועץ אולה, מזכירו האישי של מיניסטר הבטחון, על בעיות שונות באוירה שבישרה את הנסיון הצפוי של פרישת הונגריה מהציר".

הוזה אומר: הבטחתם של נציגי משרד הבטחון ההונגרי לשחרור הצנחנים היתה קשורה קשר בלתי נפרד בתכנית הכרזת שביתת הנשק, שהיה בה כדי לחולל שנוי יסודי בכל מעמדה של הונגריה במלחמת העולם. ברור שאילו היה מתחולל שנוי יסודי זה, היו הצנחנים הא"י משתחררים באופן אוטומטי יחד עם כל שבויי המלחמה של בעלות הברית, גם ללא הסכם מוקדם עם נציגי משרד הבטחון; ומצד שני, אחרי שהשנוי היסודי הנ"ל לא התחולל והנסיון הראשון לחוללו דוכא ע"י הנאצים, התבטל ההסכם מאליו. ק' שהיה בעל אינפורמציה פוליטית פנימית, הן ממקורות נאציים הן ממקורות הונגריים, ידע היטב שנסיון מצד הורטי להכריז שביתת נשק ולפרוש מהציר בשלב זה של המלחמה, פרושו במציאות — נסיון התקוממות נגד הכובש הנאצי וכניעה לכובש הרוסי, נסיון שיוכל להסתיים רק באחד משני אלה: בדכוי נאצי בכח הזרוע או בכבוש רוסי (עיין דו"ח ק', 100). בכל אחד משני המקרים האלה לא היה כל ערך וחשיבות להסכם עם נציגי משרד הבטחון ההונגרי. הסכם זה, שגולד על סף הכרזת שביתת הנשק והיה מותנה בהצלחתה, היה מיותר במקרה של הצלחת הצעד של הורטי ובטל במקרה של אי הצלחתו.

על מדת בקיאותו של ק' בשאלות פוליטיות מסוג זה ומדת קרבתו לצמרת הנאצית בכל תקופת ההפוגה מעיד הדו"ח (ע' 85), לפיו נתבקש ק' מדי פעם ע"י נציגי הממשלה ההונגרית לברר אצל ידידיו הנאצים (ויסליצני, בכר) מה תהיה התגובה הגרמנית על צעדים הונגריים מסויימים, כגון על דרישת הוצאת הגסטפו וקומנדו-היהודים מהונגריה וכו'. וק' השיג מדי פעם את האינפורמציה הדרושה על התגובה הגרמנית הצפויה. כן נודע לו ממקורות נאציים באיזו מדה הגרמנים מוכנים לסגת ולותר ועל מה יגיבו בכל כחם (ע' 86, 100). ק' ידע ב-14.10 שעל נסיון הכרזת שביתת נשק ע"י הורטי, היינו כניעתו לבעלות הברית, יגיבו הנאצים בכל כחם ושמונו וגמור אתם להחזיק בשלטונם בעיר הברית ההונגרית כחלק מהחזית הגרמנית נגד הרוסים בכל מחיר (ע' 100). ק' היה אפוא יכול להעריך היטב בערב הכרזת שביתת הנשק של הורטי מה קלושים סכויי הצלחתו נוכח העמדה הגרמנית הנהושה.

ההסכם עם נציגי משרד הבטחון לשחרור הצנחנים במקרה שהצעד של הורטי יצליח היה, כאמור, או מיותר או עשוי להתבטל. הסכם זה של השעה השתיים-עשרה היה יותר בגדר "ג'סטוה" בעלמא מאשר צעד הצלה רציני. במקרה של הכרזת שביתת הנשק ושחרור בודפשט מהכובש הנאצי היו ק' ושלושת נציגי משרד הבטחון ההונגרי מופיעים כ"משחרריהם" של הצנחנים. אחרי כשלונו של הורטי לא הויק הסכם הנפל הנ"ל לא לנציגי משרד הבטחון ולא לק', שהוזמן מיד ב-17.10 ע"י אייכמן, כדי לסייע לו בבצוע תכניותיו החדשות.

חוסר מעש של ק'

108. חוץ מהסכם הסריק של 14.10 לא עשה ק' למען חנה סגש ולא כלום. על אף אפשרויות העזרה הנוחות שהיו קיימות במשך תקופת ההפוגה הממושכת לא בקר ק' אצל חנה בבית-הסוהר, לא דאג למנוי עורך-דין, לא פנה אל המחלקה לשבויי מלחמה של צירות שוויץ ואף מנע את העד קראוס מלהפעילה, לא השיב על פניותיה של חנה אליו, לא שלח לה כל חבילה, לא קבל את פני אמה שהשתדלה לשוא להשיג ראיון אצלו, ואף לא הודיע ליושב ראש ועדתו, ד"ר קומולי המנות, שהיה ידיד אישי של משפחת סגש והכיר את חנה אישית, על המצאה בכודפשט בבית הסוהר. ק' הודה רק בחלק קטן מעובדות אלה וברובן כפר בעדותו, אך כולן הוכחו כאמת ע"י עדותה המהימנה של הגב' סטרינה סגש בצרוף עדויות אחרות.

עדות ק' בחקירת שתי וערב

109. בחקירת שתי וערב אמר ק' (ע' 157—163):

„לפי מיטב זכרוני נודע לי על המצאה של חנה סגש בהונגריה — בערך באוגוסט, נודע לי מחברי בוועדה — או מהנוי או מאופנבך. עד כמה שאני זוכר הנזי ספרה לי שאמה של חנה סגש בקרה אצלה (הנזי) או נפגשה אתה וספרה לה שקבלה פתקה מחנה מבית-הסוהר. בערך באמצע אוגוסט, קיימנו על זה דיון בוועדה, השתתפו קומולי, הנזי ברנד ואני, באיזה צעדים לנקוט כדי להושיט לחנה עזרה משפטית או פוליטית... החלטנו על שורה של צעדים: (א) לברר עם השלטונות ההונגריים אם קיימת אפשרות לשחרורה יחד עם נוסכבר וגולדשטיין, שעבורם כבר עשינו מספר נסיונות או. (ב) לראות אם קיימת אפשרות להגיע למטרה זאת בעזרת השלטונות הגרמניים. (ג) לראות אם יש לחנה סניגור, ואם אין — לתת עזרה כספית או כל עזרה אחרת ע"מ שתהיה מוגנת ע"י סניגור. עד כמה שאני זוכר מנינו לה סניגור, עו"ד הונגרי, איש צבא צעיר, אינני זוכר את שמו. אני חושב שאופנבך בא במגע אתו. אינני יודע אם התקשר עם חנה... אינני יודע אם הוא היה אצלה או לא. לפי מיטב זכרוני ספר לי אופנבך שעו"ד אמר לו שהיה אצלה. לא שאלתי כמה פעמים. לא שאלתי מתי. זה היה בטפולו של איש נאמן לי. לא שאלתי מה חנה מסרה לעו"ד עבורנו. לא שאלתי מה היא מסרה. מתי הגיעה להונגריה. לא שאלתי מה חנה מוסרת על מצבה או אם יש או אין לה מה לאכול. לא שאלתי את אופנבך אם מענים אותה. לא נכון שלא התעניינתי בגורלה של חנה סגש. לא הייתי צריך לשאול את אופנבך, ידעתי בערך שהשיבה בשני בת-י-סוהר אינה כל כך... כמה אפשרויות היו ליהודי הונגריה לעזור לה, ביחוד אם נחשבה למרגלת בריטית? לא ידעתי את שם הסניגור... אופנבך קבל ממני אשור למנוי עו"ד זה, רק עכשיו אינני זוכר את שמו. לא התראיתי עם הסניגור... אני טפלתי בצד הפוליטי של הענין, אתה טועה באמרך שלא מנינו סניגור

לחנה סנש. אני לא אמרתי לאמה שגם היא לא תמנה עו"ד. אני מפקפק מאד אם למישהו היה העזו להגיד לה דבר כזה בשמי או בשם הועדה. לא נפגשה עמי. אמה אף פעם לא בקשה פגישה אתי, לפי מיטב ידיעותי. היא היתה יכולה להכנס אלי כמו כל יהודי אחר שנכנס אלי, דלתי היתה פתוחה... מאות אנשים ראו אותי, מדוע היא לא נגשה אלי? אם האם בקשה באמצעות גב' ברנד פגישה אתי, בודאי גב' ברנד היתה מוסרת לי. המוכירה שלי היתה בחורה בלונדינית, אינני זוכר את שמה... משלוח חבילות לחנה סנש היה בטפולה של הנוי, עד כמה שאני זוכר היא ספרה לי שנשלחו חבילות הן לחנה והן לשני הצנחנים. לפעמים הצלחנו להעביר חבילות לבתי הסוהר בדרך כלל, ולפעמים לא. אינני יודע אם החבילות לחנה הגיעו אליה או לא.

בשטח ההונגרי דברתי בענין חנה עם שני אנשים — עם מנהל לשכת שר הבטחון ד"ר אולה ועם קולונל המשנה גרוולי. באוגוסט עד אוקטובר, עם הגרמנים דברתי עם קלגס, עם ממלא מקומו ועם עוד אחד מהרגול הנגדי הגרמני. בתקופת אוגוסט, ספטמבר, אוקטובר, עם בכר אני חושב שכן דברתי בענין חנה סנש, אני חושב שהתחמק, הוא התעניין ואח"כ אמר שזה ענין צבאי חמור, ואין באפשרותו להתערב. תקופה זו היתה תקופת הפסקת הגרושים, בקשר לחזוק מצבו של הורטי... נכון שאם בכלל היו סכויים להצילה, היו אז ולא במשטר שלשי.

לא בקרתי בבית הסוהר. בקשתי רשות מגרזולי והוא סרב לי. אני חושב ששמעתי שלאמה נתנה רשות בקור. גרוולי סרב לי אפילו בקור שעמדתי עליו באופן מיוחד אצל פלגי וגולדשטיין — באופן רשמי על שניהם ידעתי, עליה באופן רשמי לא ידעתי. גרוולי ידע שאני יודע על שני אלה, לא שאני יודע על חנה סנש, הרי זה היה מעין סוד צבאי, הופעת צנחנים בריטים בהונגריה. היה הבדל ב"insistence שלי, לכן עמדתי באופן מיוחד על שני אלה, ונסיתי להפגש עם חנה סנש. כשבקשתי בקור, ידע שאני יודע עליה, אבל לא באופן פורמלי. חנה נעצרה בגבול כמרמלת, ושני האחרים באו אלי והודעתי שבאו בעניני הצלה, היה לי כסוי להתערב ביתר מרץ לגבי שני אלה, לא יכלתי לטעון אותה הטענה לגבי חנה שלא ראיתה. נסיונות מצדנו לעזור לחנה סנש נעשו, אך היו יותר זהירים מאשר לגבי שני האחרים, היה הבדל בגישתנו מסבה זאת. לא נכון שעמדתי היתה שאינני רוצה כל מגע עם מרגלת בריטית או עם אמה...

ישבתי עם קומולי בישיבה באוגוסט. אם הוא אמר שבתחילת אוקטובר טרם ידע על חנה סנש — הוא טעה. נכון שהיו רק שלשה צנחנים מא"י ומאד עורר התרגשות. ענינה של חנה עורר ענין מיוחד, כי אביה היה סופר.

קומולי הכיר את משפחתה. יש להניח שאם ידע באוגוסט שחנה הגיעה מקבוץ שדות-ים להונגריה, היה זוכר את זה. קומולי היה איש ישר, למעלה מכל ספק.

נכון שחנה סנש היתה חיילת בריטית ושליחת הצבא הבריטי, מלבד היותה שליחת הסוכנות, האינטרסים הבריטיים היו מיוצגים ע"י הצירות השויצרית. פניתי אל הצלב האדום, לא אל הצירות השויצרית. אינני זוכר מה היו השקולים, היו לי שקולים בודאי שפניתי לזה ולא לזה.

עדות הגב' ברנד

110. לפני שנעבור לעדותה של הגב' סנש, ראוי להביא את עדותה הקצרה של הגב' ברנד בנוגע לחנה סנש (ע' 634):

„בענין חנה סנש שלחתי פעם אחת חבילה בשבילה, כששלחתי חבילות לפלגי ולגולדשטיין ונודע לי שישנה אסירה שלישית שם. אינני זוכרת שפגשתי פעם את אמה של חנה סנש. אני רק זוכרת שאחד החלוצים הודיע לי שישנה אסירה שלישית עם פלגי וגולדשטיין ושהם — החלוצים — לקחו עו"ד בשבילה. יותר אינני זוכרת בענין חנה סנש“.

עדות זאת אינה מתיישבת בנקודות חשובות עם עדותו של ק'. אילו ועדת ההצלה היתה ממנה עורך-דין בשביל חנה סנש ואופנבך היה מטפל בענין זה, כגרסת ק', היתה הגב' ברנד יודעת על כך ולא היתה אומרת (מפי השמועה — והוברר ע"י עדות הגב' סנש שאף שמועה זו אינה נכונה —) כי „החלוצים לקחו עו"ד בשבילה“. אילו התקיים, כגרסת ק', דיון בוועדה, בהשתתפות קומולי, גב' ברנד וק', בו הוחלט על „שורה שלמה של צעדים“ לשם שחרור חנה סנש, היתה הגב' ברנד זוכרת את הדיון ולא היתה אומרת: „יותר אינני זוכרת בענין חנה סנש“. ברם, אעפ"י שסתירות אלה בלבד מוכיחות את חוסר אמיתותה של גרסת ק', אף עדותה של הגב' ברנד אינה אמת לאמתה, אלא נסיון לחפות על ק'; והמשפט „אינני זוכרת שפגשתי פעם את אמה של חנה סנש“ — יוכיח (ר' להלן).

עדות הגב' סנש

111. הגב' סנש היתה כלואה, כאמור, כמעט שלשה חדשים יחד עם בתה בבית-הסוהר של הגסטפו, מ-17.6 עד 11.9. בתאריך זה הועברה חנה לבית הסוהר הצבאי ההונגרי בקונטי אוטקה, ואילו הגב' סנש וחברתה הגב' פרנקל הועברו ב-13.9 למחנה קיסטרצ'יה ושחררו משם ב-27.9 או ב-28.9. כל שנועיים קבלה הגב' סנש בהיותה בבית-הסוהר חבילה משכנתה לדירה, שחקנית הונגרית, אך מועדת ההצלה לא קבלה חנה במשך כל התקופה שהגב' סנש העידה עליה כעדת ראייה (וגם לא אח"כ, כפי שיתברר להלן) כל חבילה או אות עודד אחר. אחרי שחרורה מבית-הסוהר נודע לגב' סנש שעו"ד „הונגרי פשיסט צעיר, ד"ר ננואי, שחשב אולי שמשפט כזה יהיה אולי נקודה טובה בשבילו“.

בקר בתאי הצנחנים. ד"ר ננואי הראה לגב' סנש יפוי-כח שקבל מפלגי, גולדשטיין, פליישמן ואסירים אחרים, אך לא מחנה. ננואי סדר לגב' סנש פגישה עם חנה ב-1.10 או 2.10, בפגישה זו אמרה חנה לאמה שאין לה עו"ד, שהיא חושבת שבקרוב יהיה משפט, והיא בקשה מאמה להתיעץ עם ידיד משפחתי ולמנות לה עו"ד טוב (ד' 12—13).

על נסיונותיה הנואשים להועיק את ועדת ההצלה לעזרת בתה העידה הגב' סנש כדלקמן:

„אמרו לי לפנות לצינונים, כי יש להם קשרים והם יכולים לעזור לי. אמרו לי זאת מכל הצדדים. הגעתי לאדם בשם גרוסמן... הוא אמר: את לא צריכה לספר לנו, אנו יודעים את הכל טוב מאד. שהם בבית-הסוהר. אבל התברר שהוא לא ידע איפה חנה נמצאת, הוא ידע רק איפה הבחורים, שהם נמצאים בשני בתי-סוהר אחרים. אז אמרתי: אני חושבת שעליך להתקשר עם עו"ד הזה שהבחורים מסרו לו את המשפט שלהם והוא יודע פרטים, וראשית אני מבקשת לשלוח לכלם חבילות, אני שוחרתי עכשו ויודעת מה זה להיות בבית-הסוהר. אין להם מה לאכול, וזה אפשרי, זה לא אסור. אז הוא אמר: נעשה כל מה שאפשר“.

שיחה זאת קדמה לבקורה של הגב' סנש אצל חנה, שנערך ב-1.10 או 2.10. אחרי בקורה הנ"ל פנתה הגב' סנש שנית אל גרוסמן:

„אמרתי שהייתי אצל חנה והיא מבקשת עו"ד. הוא אמר לי: מדוע לך עו"ד? אין צורך, אצלנו הכל בדרך, היא תהיה משוחררת אולי מחר אולי מחרתיים, אולי כבר היום. תלכי הביתה ואני חושב שכבר היא תהיה בבית. רצתי הביתה, והיא לא היתה“.

הגב' סנש פנתה לעו"ד, ידיד משפחתי, שיעץ לה למנות את עו"ד סלציני בשביל חנה, אך מאחר שגרוסמן אמר לה שבעוד יום יומיים תשוחרר חנה, יעץ לה לחכות עוד.

„הלכתי יום יום לגרוסמן... בינתיים מכירים שאלו אותי... מדוע גרוסמן ולא ק'? ק' הוא האדם היכול לעזור לי ועלי לפנות אליו. אמרתי לגרוסמן שאני רוצה לדבר עם ק'. הוא אמר: זה אי אפשר, הוא כל כך עסוק. הוא עכשו לא בבית — תמיד הוא אמר משהו... גב' פרנקל אמרה או שהדבר דחוף ויש לנו פתקה למסור לק'... היא אמרה שהיא רוצה למסור לו את הפתקה. אז הוא אמר: תגו לי את הפתקה ואני אמסור אותה. אז ראיתי שכתוב בפתקה שתי מלים. למחרת שאלנו והוא אמר שהוא מסר“.

אלה היו שתי המלים העבריות שחנה כתבה אל ק' על אותה פתקה שגב' פרנקל תפרה בתוך בגדיה.

„בכל יום שעבר כאב לי שעדיין לא לקחתי עו"ד. הלכתי אל גרוסמן יחד עם הגב' פרנקל ואמרנו שאני רוצה עו"ד. או הוא אמר: לא צריך עו"ד — הכל מסודר. אנו כבר יודעים שאיש אחד עולה 15,000 פנגו. יש לנו 8 אנשים כאלה שאנו צריכים לשחרר, כלומר שיש לנו צורך ב־120,000 פנגו... האם יש לך 15,000 פנגו? אמרתי: עכשיו אין לי כלום, אבל זאת לא יכולה להיות סבה... תגיד לי רק מתי עלי להביא את הכסף... אני אמרתי שיש לי חבילה בשביל חנה. הייתי אצלה בתחילת אוקטובר, היה קר ולא היו לה שמלות. היא אמרה לי: אם באפשרותך, תשלחי לי כמה דברים חמים וגם אוכל. רציתי לשלוח לה. אמרתי (לגרוסמן): בכל זאת אקח עו"ד, לפחות הוא יקח לה את החבילה. או הוא אמר: בגלל זה את לוקחת עו"ד? הנה לד"ר ק' יש רשות להכנס לבית־סוהר. אם כך, שאלתי, למה הוא לא הולך? האם יכולים לדבר אתו? בקשתי את הכתובת של ק'. הוא אמר: זה אי אפשר, זה אי אפשר, אני לא יכול לתת“.

הגב' פרנקל נתנה לגב' סנש את הכתובת של ק' —

„אבל בתנאי שלא תספרי שקבלת זאת ממני. לכי מוקדם בבוקר, כדי שתמצאי אותו בבית. למחרת הלכתי אליו בערך ב־8 בבוקר“.

התברר שהכתובת לא היתה של ק', אלא של גב' ברנד, (באותו זמן העדה עדיין לא הכירה את הגב' ברנד, אך זיהתה אותה לאחר מעשה בקבוץ מעגן).

„בתחילה היא לא רצתה לתת לי להכנס, אבל אני אמרתי שזה ענין מאד דחוף. היא שאלה: איזה ענין? אמרתי: ענין מאד ציוני. או היא נתנה לי להכנס. אמרתי לה את שמי ואמרתי כי שמעתי שד"ר ק' הוא האדם היחיד שיכול לעזור בענין זה. יש פה צנחנים מא"י וביניהם בתי, ואני שמעתי שיש לו רשות להכנס ולבקר שם. אני רוצה לדבר אתו ולבקש שהוא ילך בהקדם האפשרי, וגם הייתי רוצה מאד למסור לו חבילה שיתן לחנה. היא אמרה: כן, ידוע לי הדבר, אנו יודעים על המקרה ובאמת הוא מתכוון לבקר בבית־הסוהר. אני חושבת שבדיוק מחר הוא רוצה ללכת. עליך להכין את החבילה, אני אתן לך את הכתובת של המשדר שלו, תפני למוכירה שלו לגקה אונגר והיא תסדר לך את הענין“.

לאור עדות זאת של הגב' סנש על פגישתה עם הגב' ברנד יש לבחון את מהימנות עדותה של הגב' ברנד, שאמרה (פסקה 110):

„אינני זוכרת שפגשתי פעם את אמה של חנה סנש“.

איך יכולה הגב' ברנד, אם למודת יסורים — ששני ילדיה נחשבו ע"י הנאצים כבני

ערובה לבעלה ולא הורשו להצטרף לרכבת ברגן-בלזן — לשכוח את בקורה של האם שבאה אליה להועיק עורה לבתה האסירה, הצנחנית הא"יית שהוצאה להורג זמן קצר לאחר מכן? בידוע שגם עדות בלשון "אינני זוכרת" יכולה להיות כוזבת. המלים "אינני זוכרת שפגשתי פעם את אמה של חנה סנש", לעומת העדות החיה והמפורטת של הגב' סנש על פגישתן, שכנעו אותי סופית שגם הגב' ברנד, על אף הופעתה בעלת הרושם על דוכן העדים, לא הקפידה על האמת בעדותה במשפט זה, כדי לחפות על ק'. הפרט המיוחד הזה בעדות מתיחס לעדות ק' שאמר (לעיל):

"אמה אף פעם לא בקשה פגישה אתי, לפי מיטב ידיעותי... אם האם בקשה באמצעות גב' ברנד פגישה אתי, בודאי גב' ברנד היתה מוסרת לי".

אין ספק שהגב' ברנד "מסרה לו" על בקור הגב' סנש ומשאלותיה, וזוהי הסבה שאילצה אותה "שלא לזכור" את הפגישה הזאת בעדותה.

באותו היום הלכה הגב' סנש שלש פעמים למשרדו של ק', עד שמצאה את מזכירתו — "הבלונדינית" שק' שכח את שמה, אך לגב' סנש זכור שמה עד היום. לנקה אונגר אמרה לה שהיום לא יהיה ק' פנוי בשום אופן, ושתקח את החבילה בחזרה עמה ותביאנה מחר. יום היום הלכה הגב' סנש עם החבילה למשרדו של ק', "לפחות 3 ימים או אולי 4, אני לא זוכרת", כדי לדבר עם ק' ולבקש שיבקר אצל חנה בבית הכלא. היא פגשה את המזכירה, אך לא את ק'. היתה ליהודים רשות לצאת לרחוב שעתים ליום, ואי אפשר היה אפוא לחכות זמן בלתי מוגבל. בקורה האחרון במשרד ק' היה ב-12.10; שוב חתה עם חבילה לבואו של ק' לשוא. אך —

"היתה שם אשה מכירה מויצ'ו והיא דברה אתי וספרה משהו על קומולי. שאלתי אותה: גם קומולי נמצא בבנין הזה? אני לא ידעתי או מה שנעשה, הייתי שלשה וחצי חדשים בבית הסוהר. החלטתי לפנות לקומולי, אם אינני יכולה לדבר עם קסטנר אדבר עם קומולי.

האם קומולי הכיר את המשפחה שלכם?

כן, הוא הכיר את חנה, אנו נפגשנו כמה פעמים. אמרתי לו: אני מבקשת ממך להגיד לי את האמת מה בנוגע לענין של חנה. יום יום מבטיחים לי ואומרים שיעשו הכל ושאתי לא אקח עו"ד, שהיא תשוחרר ואולי היא כבר משוחררת. תגיד לי את האמת! הוא הסתכל אלי ואמר: מה? — חנה פה? אמרתי לו: אתה לא יודע שיש פה שליחים מארץ-ישראל? יש פה שני בחורים וחנה! הוא אמר: ידעתי זאת, אבל לא ידעתי שחנה ביניהם. אני שומע זאת בפעם הראשונה. אני מבטיח לך שנעשה כל מה שבאפשרותנו, אבל קחי עו"ד עוד היום תיכף ומיד. או הרגשתי שכל מה שכבר היה זה כלום, ואין לי מה לחכות. החלטתי ללכת אחה"צ לעו"ד עם ידיד שלי".

הפתעתו של קומולי בשמעו ב-12.10 שהנה היא אחד הצנחנים מהוה אחת ההוכחות החזקות ביותר נגד אמתות גרסתו ותום לבו של ק' בענין חנה סנש. עדות ק' על הדין בועדה באוגוסט, בו השתתפו קומולי, גב' ברנד וק', בנוגע לצעדים לשחרור חנה סנש, פניה להונגרים ומנוי עו"ד — הוכחה כשקר גמור. גב' ברנד לא ידעה על דיון זה מאומה (פסקה 110), וקומולי לא ידע על חנה סנש עד 12.10.

בו ביום — ב-12.10 — מינתה הגב' סנש את עו"ד סלצ'ני לסניגורה של חנה. הוא הבטיח לבקר אצלה למחרת, אך מפני התקפת אויר ממושכת לא יצא הדבר לפועל. ב-14.10 בקר סלצ'ני אצל חנה.

„הוא נשאר אצלה זמן רב והיא ספרה לו הרבה. אבל הוא אמר שהוא לא יכול לספר לי. אבל הוא רצה להגיד לי דבר אחד: הוא לא יודע אם בין 100 או 1000 בחורים (אינני זוכרת בדיוק את המספר) היה אחד שהיה מקבל עליו כל מה שקבלה על עצמה חנה וכל מה שעשתה... למחרת היה ה-15.10. אז בא בהונגריה שלטון הנאצים ההונגריים, וזה היה שנוי כזה שבתקופה הזאת כבר אולי באמת אי אפשר היה לעשות כלום. אנחנו הפסדנו את הזמן החשוב שהיה אולי אפשר לעשות דבר מה“.

סלצ'ני הגן על חנה במשפט, שהתקיים ב-28.10, באותו בית סוהר בו נכלאו פלגי וגולדשטיין. גב' סנש נפגשה ביום המשפט עם חנה. פסק-הדין נדחה ל-8 ימים, אך לא ניתן כעבור תקופה זו. ב-7.11 קבלה גב' סנש מכתב מד"ר סלצ'ני שעדין לא יצא פסק-דין. בו ביום הלכה עם המכתב לבית-הסוהר בו התקיים המשפט, כדי לשאול מתי ייצא פסק-הדין. היא פגשה את השופט הצבאי הד"ר שימון, שישב ראש באותו בית-הדין ששפט את חנה.

„אני אמרתי: 8 ימים כבר עברו ופסק-דין עוד לא יצא. למה? אז הוא שתק. אמרתי: אולי יש כבר פסק-דין? הוא אמר: לו גם היה — לא הייתי יכול להגיד לך. שאלתי: אפשר היה להסתיר מפני? יש פסק-דין? או הוא אמר: ...את יודעת שהיא עזבה את האזרחות ההונגרית והיא היתה אצל הפרטיזנים חדשים, והיא עברה את הגבול, כדי — אומרים — להציל את היהודים. בקצור — היא אשמה מאד מאד, מה שהיא עשתה נגד המולדת שלה... יש מלחמה, ויש מצב חירום, ומצאו אצלה רדי, ומצאו אותה אשמה בבגידה, והחליטו על העונש החריף ביותר, ואת העונש הזה אנחנו כבר גמרנו... אבל עלי להתכופף בפני ההתנגדות של בתך שהיא שמרה עד הרגע האחרון. היא היתה גאה להיות יהודיה. הוא אמר זאת בטון כזה שהוא אינו מבין דבר כזה, אבל בכל זאת הוא מעריך את הדבר. אז אני אמרתי: אינני מכירה את החוקים הצבאיים במה היא אשמה או לא, אבל לפני אלהים

ואנשים היא עומדת נקיה ולא אשמה. זאת אני מרגישה. שמי שהיו לה תכונות האלה כמוה, רק יכלה לקבל עליה איזו פעולה יפה וגדולה".

נשוב לק'. פעם אחת, בערך ב־1951, היתה הגב' סגש במשרד המסחר והתעשייה במלון פלס בירושלים, כדי לסדר איזה רשיון יבוא למכונת תפירה בשביל בית התינוקות בחיפה שהיא עובדת בו, ואז הכירה את ק'.

"פתאום הוא עמד לפני ומישהו אמר שזה קסטנר. אני לא הכרתי אותו. פעם אחת ראיתי תמונה שלו. הוא אמר שהוא רוצה לסדר לי. אני אמרתי: ד"ר קסטנר, אני לא הייתי מוכנה לפגוש אותך עכשיו. הוא אמר: למה? לו היית מוכנה, מה היית אומרת לי? אמרתי: היו זמנים שעשיתי כל מאמץ לפגוש אותך, ואז לא הצלחתי. אז הוא אמר: תאמיני לי שרק בשוויון שמעתי כמה פעמים חפשת אותי. אמרתי: איך זה יכול להיות שבזמנים גורליים כאלה היתה לך מזכירה כל כך בלתי אחראית שאפילו לא מסרה? אז הוא אמר: תאמיני לי שלאיש לא כואב מה שקרה כמו שכואב לי. אמרתי: אני מאמינה לך שעכשיו כואב לך הדבר. אבל אז, כשהיה צריך לעשות דבר מה ואפשר היה לעשות דבר מה, לא יכלתי למצוא אותך. אז הוא אמר: לא כך, אנחנו עשינו. אני אבוא פעם אליך ואספר כמה ומה עשינו. השתדלנו. אז אמרתי: אני יודעת שזה לא כך. ואני גם לא אומרת. ד"ר קסטנר, שהיית יכול להציל את חנה ב־100%, אבל שאתה לא נסית. זה עוד יותר קשה לי לדעת, שלא עשו כלום. בכל זאת יש לי תמיד הרגשה שאולי אפשר היה. אז הוא אמר: לא, אנחנו עשינו באמת הכל, ואני אבוא ואספר לך. אמרתי: אני יודעת ההפך מזה. לא הרגשנו כלום מזה. אם אתה אומר לי שהענין של חנה היה כל כך מסוכן שהיה יותר טוב לא לנגוע בו, אני מקבלת זאת בתור הסברה. הוא אמר: מסוכן בשבילי? אך ורק דברים מסוכנים היו עם הגסטפו. זה לא היה יותר מסוכן מדברים אחרים. אמרתי: אז לא היה די חשוב ודי מענין לך הדבר. הוא אמר: לא, את טועה, אני בתור ציוני ותיק, האם אני לא יכלתי להעריך את הפעולה הזאת? לא, תאמיני לי, אנחנו עשינו הכל והשתדלנו. אז אמרתי: אבל איך זה יכול להיות, אם כך, שאני נכנסתי ב־12 לאוקטובר לקומולי והוא אפילו לא ידע על חנה שהיא הצנחנית. סימן שזה לא היה חשוב. אז נגמרה שיחתנו. עוד אמרתי לו: לפחות הייתי מרגישה דבר מה, לפחות פעם היתה נשלחת חבילה. זה אפשר היה לעשות, ולא רק מבחינה זאת שלא היה מה לאכול, אבל איך חנה הכתה לקבל איזה סימן שמתחשבים בה. הוא אמר: באמת אני לא מבין מה קרה שאף אחת מהחבילות שלי לא הגיעה. אני אמרתי: באמת קשה להבין שהחבילות מהשחקנית הגיעו, וזה לא הגיע. זאת היתה הפגישה היחידה".

מסקנות מעדות הגב' סנש

112. אין צורך להרבות מלים אחרי עדות הגב' סנש. עדות זאת מראה את השיטה שבהתנהגותו של ק' בפרשת חנה סנש. חוסר מנוי עו"ד, עצתו החוזרת ונשנית של גרוסמן לגב' סנש שאין צורך במנוי עו"ד ושהועדה מטפלת בענין, סרובו העקשני של גרוסמן לאפשר לגב' סנש להפגש עם ק' ואף לגלות לה את כתבתו, חוסר פגישתו של ק' עם גב' סנש למרות כל בקשותיה באמצעות גרוסמן, גב' ברנד ומזכירתו, חוסר בקורו אצל חנה למרות דבריו של גרוסמן שהוא יכול לבקר בבית הסוהר ולמרות הבטחת הגב' ברנד שהוא עומד לעשות את זאת "מחר", וכל זאת אחרי שחנה פנתה אל ק' כבר בחודש אוגוסט באמצעות אסירה משתחררת בבקשת עזרה, ואחרי קבלת הפתקה האישית של חנה אליו מתא בית הכלא, שהוברחה ע"י הגב' פרנקל והועברה לן באמצעות גרוסמן — שתי מלים עבריות בכתב ידה של הצנחנית האסירה, שהיו עשויות לעשות רושם על כל ציוני בבודפשט הנאצית — כל ההשתמטות הממושכת הזאת אינה מעידה על הזנחה, אלא על קו שיטתי ומכוון.

העובדה שקומולי לא ידע במשך כל תקופת ההפוגה שחנה סנש נמצאת בבית הסוהר מעידה על העלמה ממש. גם ללא "דיון" בועדה היה טבעי שק' יספר לו כי בין הצנחנים הא"יים, שעל מאסרם ידע קומולי, נמצאת חנה סנש, בתו של הסופר הנודע, שאותה ואת משפחתה הזכיר קומולי אישית. אילו היה ק' מספר לו על כך באוגוסט או בספטמבר, היה קומולי ללא ספק ממנה מיד עו"ד, כפי שיעץ לגב' סנש עוד ב-12.10: "קחי עורך-דין עוד היום תיכף ומיד"ו" כמו-כן היה קומולי משתדל ללא ספק לבקר אצל חנה בבית-הסוהר והיה עושה בעוד מועד — כפי שהבטיח לגב' סנש עוד ב-12.10 — את כל מה שהיה ביכולתו לעשות למען שחרורה. לקומולי היו קשרים טובים עם חוגים הונגריים בעלי השפעה. הוא נפגש החל מאמצע יולי ועד סוף ההפוגה לעתים קרובות עם אישים הונגריים רמי מעלה, ובכללם בנו של הורטי, מזכירי מדינה, מזכיר הממשלה ועוד, שהתיעצו אתו על שאלות מדיניות עדינות (ד"ח ק', 81 ואילך). לאור שיחתו עם גב' סנש ב-12.10 יש להניח שבו ביום שאל קומולי את ק' מדוע לא גילה לו עד עכשיו שחנה סנש היא במאסר ודרש ממנו פעולות נמרצות, ויתכן מאד שאף הפגישה שהתקיימה ב-14.10 בין ק', בורן ונציגי משרד הבטחון ההונגרי נבעה מהתערבותו של קומולי. אין זה גורע מאומה ממה שאמרנו לעיל על חוסר רצינותו של ההסכם שהושג בפגישה זו. התערבותו הנמרצת של קומולי במועד יותר מוקדם (באוגוסט או בספטמבר) אצל הממונים על גרוזולי, שבסמכותו היה ענינה של חנה החל מהעברתה לבית-הסוהר הצבאי ההונגרי ב-11.9, היתה עשויה להביא לתוצאות יותר ממשיות.

מבחינה כללית מהוה עדות הגב' סנש על הפתעתו של קומולי בשמעו ב-12.10 שחנה היא אחד הצנחנים אחת ההוכחות הבולטות במשפט זה לכך כיצד משתמש ק' עד היום (מהדו"ח שלו ועד לעדותו) שמוש לרעה בשמו הטוב של המנח ד"ר קומולי, נשיא ההסתדרות הציונית בהונגריה, כדי לכסות על שיתוף פעולתו עם הנאצים. כשם שקומולי לא השתתף, בנגוד לעדותו הכוזבת של ק', בשום דיון על חנה סנש, כן אני

משוכנע שלא השתתף, בנגוד לעדות ק' והגב' ברנד (ע' 619), בשום דיון על פלגי וגולדשטיין ולא היה שותף ל"החלטה" להודיע על בואם לגסטפו. מענין הדבר שגם לצורך הסגרת גולדשטיין נעצרו ק', גב' ברנד, אופנבך וביס ואשתו, אך לא קומולי. כן ראוי לציין שק' אינו מזכיר את קומולי בין חברי הועדה שבזמן מן הזמנים קיימו מגע עם הנאצים (פסקה 92). לעומת זה קיים קומולי, לפי כל האמור בדו"ח של ק' ובעדותו, מגע תמידי עם ההונגרים, ולא רק עם חוגי הממשלה של הורטי, אלא גם עם השמאל ההונגרי. ברור מכל ההוכחות שק' לא גילה לקומולי את פרטי מעשיו וקשריו עם הנאצים. קומולי לא היה משתף פעולה ולא ידע באיזו מדה נכנס והסתבך ק' בשתוף פעולה עם הנאצים.

אשר לגרוסמן, אין ספק לפי עדותה של הגב' סנש, וכן לפי עדות קראוס (י"ז 5, 23), ואף לפי עדות ק' (ע' 172) ומוצג 24, שגרוסמן היה מאנשיו של ק' ופעל בשיותיו עם גב' סנש לפי הוראותיו. העד פרנקל העיד שאעפ"י שגרוסמן סרח אחרי השחרור, מכל מקום בתקופה הגדונה הוא עבד במסירות נפש (כ"א 3—52). אין להעלות על הדעת שגרוסמן, שקבל את הפתקה העברית לשם מסירתה לק' ואמר למחרת לגב' סנש שמסר אותה לק', שקר לה והשמיד את הפתקה. הגנתו העקשנית של גרוסמן על האינטרסים של ק' וסרובו להפגיש את הגב' סנש עם ק' ואף לגלות לה את כתבתו עולים בד בבד עם שיטתו של ק' ומהים בבואה נאמנה להתנהגותו של ק' עצמו.

עדותה של הגב' סנש מוכיחה, דרך אגב, שאין יסוד לשמועה שהעיד עליה משה אלפן (570—569), לא מתוך ידיעה עצמית, שהחלוצים מינו לחנה סנש עו"ד והוא — סלצ'ני, ברור שסלצ'ני נתמנה ע"י הגב' סנש ב-12.10, ועד אז לא היה לחנה עו"ד. הגב' סנש הוסיפה והעידה שגם עוה"ד פירי, שהגן על פלגי וגולדשטיין, לא טפל בענינה של חנה.

הפקרת חנה סנש

113. העד משה קראוס, שעבד החל מיוני בצירות השווייצית וגייס את מלוא עזרתו של הציר השווייצרי לעזרת יהודי הונגריה, העיד (ט"ו 3) כי בצירות הג"ל היתה מחלקה מיוחדת לטיפול בעניני שבויי מלחמה של בעלות הברית, כי שני פקידים טפלו אך ורק בענינים אלה, בקרו אצל השבויים והתערבו גם אצל ממשלת הונגריה בעניניהם. לעד קראוס נודע רק בסוף אוגוסט או בתחילת ספטמבר מפי החלוצים ששליחים איים נמצאים במאסר, והוא שאל אותם אם אין צורך לטפל מיוחד למען שחרורם. כשהשיבו לו שאינם יודעים פרטים ושד"ר ק' מכיר את מצבם, בקש מהם —

"למסור לד"ר ק'... כי אני מוכן ואולי אני יכול לעשות נשבילים דבר מה, כעבור יום או יומיים קבלתי מהם את התשובה שק' אמר להם שאני לא אתערב בענין זה, כי הוא מטפל בענין, והענין נמצא אך ורק בידו".

אין זאת עדות שמועה, אלא — בדומה לתשובתו של גרוסמן לגבי סגש — עדות על מעשה ("res gests"). קראוס פנה אל ק' באמצעות שליח בהצעה מסויימת, והשליח מסר לו את תשובתו של ק' בה דחה את ההצעה ודרש שקראוס לא יתערב בענין, הנמצא אך ורק בידו. עדות זאת מתאימה גם לעדותו של אלפן, אחד מראשי החלוצים, שהעיד (569—570) כי דבר עם ק' על הצנחנים ועל אפשרות שחרורם, וכי ק' אמר ש"אנשי הועד מטפלים בזה". יתר על כן, סיוע רב לעדותו של קראוס יש בתשובותיו של ק' בחקירת שתי וערב (לעיל), בה אמר:

„גכון שחנה סגש היתה חיילת בריטית... האינטרסים הבריטיים היו מיוצגים ע"י הצירות השויצרית. פניתי לצלב האדום, לא אל הצירות השויצרית. אינני זוכר מה היו השקולים, היו לי שקולים בודאי שפניתי לזה ולא לזה“.

יחד עם זה שואל ק' (לעיל):

„כמה אפשרויות היו ליהודי הונגריה לעזור לה, ביחוד אם נחשבה למרגלת בריטית?“

דוקא משום שחנה סגש נחשבה ע"י הגסטפו והרגול הנגדי הצבאי ההונגרי למרגלת בריטית, שלא הוענק לה, על אף היותה ידועה כקצינה בריטית, מעמד של שבויית מלחמה (מעמד שגם לא הוענק לפלגי וגולדשטיין על אף היותם קצינים בריטיים), ומשום שקלנס, בכר וגרוולי אמרו וחזרו ואמרו לק' לפי עדותו, שענינה של חנה הוא „ענין צבאי וחמור“, יותר חמור משל פלגי וגולדשטיין שעליהם הודיע ק' לשלטונות ואשר „ותרו על תפקידם“ (כעדות ק'). הרי היה ברור לק' שחיה של חנה בסכנה יתרה, והיה מחובתו הכפולה והמכופלת של ק', „גאמנה“ של חנה מטעם הסוכנות היהודית, לפנות לכל מוסד שהיה יכול להושיט לה עזרה. חוסר פניתו של ק' לצירות השויצרית שייצגה את האינטרסים הבריטיים, בצרוף טענתו שבודאי היו לו שקולים לחוסר פניה זו, אך אינו זוכר מה היו השקולים, ודחית עזרתו המוצעת של קראוס, בעל הקשרים המצויינים עם הציר השויצרי שעשה גדולות למען הצלת יהודים נרדפים, בנמוק ש„לא יתערב בענין זה, כי הוא מטפל בענין והענין נמצא אך ורק בידו“ — עובדות אלה מצטרפות לעובדות שהוכחו ע"י עדות הגב' סגש ועדים אחרים ומוכיחות את שיטתו של ק' בענין חנה סגש: א) שלא לבקוף אצבע לטובתה, ב) להעמיד פנים כאילו הוא מטפל בענינה, ג) למנוע אחרים (את אמה, קומולי, קראוס, ועורך-דין כלשהו) מלטפל בשחרורה. ק' לא ניסה להציל את חנה סגש, אלא הפקיר אותה בידועין ואף הכשיל בסיונות של אחרים, ובכללם אמה, להצילה.

וכל כך למה? מפני ששחרורה של בחורה אמיצה זאת, בעלת האופי החזק והמרדני, בבודפשט הנאצית היה מזיק לאינטרסים של ק' ונוגד את שתוף פעולתו עם הנאצים. חנה סגש מעולם לא נכנעה ללחץ של אחרים ולא ורתה על משימתה. היא נפרדה מפלגי וגולדשטיין וחצתה את הגבול על דעת עצמה, מאחר שנפשה קצה בעצת חבריה הזוהרים ממנה. בבית הסוהר עמדה חנה בכל ענוויה ואף בענוי הקשה ביותר — באיומים להוציא להורג את אמה האהובה עליה, אם לא תגלה את סודותיה הצבאיים (מוצג ל"ה).

8—197). מכל העדויות, הן של אמה הן של פלגי ואחרים, מצטיירת דמותה של לוחמת לבלי חת, שלא היתה נשמעת בשום פנים ל"עצותיו" של ראש ועדת ההצלה להתפשר בצורה זו או אחרת עם המשטר הנאצי, לא היתה נלכדת בתחבולותיו של ק' להביאה לשחוף פעולה אתו (ודרכו עם הנאצים) ואף לא היתה נכנעת לכפיתו המצפונית הכבדה ביותר. ק', שהודיע על בואם של שני הצנחנים הראשונים לקלגס ומסר אותם בידי השלטונות, לא היה האיש שישחרר את הצנחנית השלישית. אילו היה ק' מאפשר לחנה סנש להשתחרר ממאסרה כל עוד הנאצים שולטים בבודפשט, היה מטפח אויב בפועל למשטר הנאצי ויריב בכח לעצמו. ק' לא היה מעוניין בשחרורה של צעירה זאת, שהיתה עשויה להוקיע את שחוף פעולתו הנמשך והולך עם המשטר הנאצי ולפגוע בקשריו עם אייכמן, קלגס, בכר ויתר ראשי ה"ס"ס. האינטרס האישי של ק' הודהה גם פה עם אינטרס הבטחון של המשטר הנאצי. מסבות אלה לא פעל ק' למען שחרורה של חנה סנש ואף מנע אחרים מלטפל בשחרורה. שחוף פעולתו עם האויב הביא את ק' גם בפרשה זו לידי הפרת נאמנותו כלפי הסוכנות היהודית, ה"הגנה" והצנחנית האסירה.

פרשת בכר

שתי ההאשמות האחרונות

114. שתי ההאשמות האחרונות שהנאשם האשים בהן את ד"ר ק' במאמרו הנדון הן (פסקה 1):

ג. שותפות גזל עם פושע מלחמה נאצי ;

ד. הצלת אותו פושע מלחמה מעונש אחרי המלחמה.

שתי ההאשמות האלה מופיעות במאמר הנדון ב"ו הלשון :

«ק'» הנתנה ממעשי השוד והרצח של היטלר» ;

«ד"ר ק' !... בלית בשויצריה חיי הבל והוללות בעזרת המיליונים ש'רכשת' לך... בגלל מי ועל חשבון מי נסעת בשנת 1946 בסתר וכנגב בלילה לנירנברג כדי להשתתף במשפט פושעי המלחמה... והופעת כעד סניגוריה לטובת ס.ס. אוברשטורמן-פירר קורט בכר, רוצח ושודד שגיצל את אחינו בהונגריה ומצץ את דמם! אותו בכר שהיה קרוי 'היועץ הכלכלי של הגסטפו'! מדוע הצלת אותו מעונש התליה שהגיע לו?... מה חייב אותך בכר עם האיש שאני מגדיר אותו מתוך הכרה עמוקה כמשתף פעולה עם הנאצים? חברי היקרים! אני נותן לכם תשובה והסברי: את עצמו הוא רצה להציל, כדי למנוע שבכר יגלה לפני בית-המשפט הבינ-לאומי את "העסקים" ואת מעשי השוד המשותפים לשם הגנתו הוא ולהאשמת ק' !...»